

Мамосюк О. С.

*кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри романської філології,
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

ФРАНЦУЗЬКА МОВА В КОНТЕКСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Нові умови життя, які склалися за останні десятиліття, радикально змінили погляди як спеціалістів, так і широкої громадськості на вивчення й володіння іноземними мовами. Сучасному суспільству потрібні вже не просто добрі знавці кількох мов і перекладачі, а й спеціалісти широкого профілю з міжнародного й міжкультурного спілкування. Це виходить за межі лише знання іноземних мов, якими спілкування між людьми в наш час аж ніяк не вичерпується. Сьогодні все більш очевидним стає той факт, що жодна сфера діяльності людини не може обійтися без широкого використання мовних ресурсів, які акумулювали в собі досвід і знання попередніх поколінь конкретної мовної спільноти.

Мета – різнобічно підійти до розгляду сучасних проблем комунікації в геополітичному плані із зосередженням особливої уваги на французькій мові як важливому засобі міжкультурного спілкування. Необхідність акцентування уваги саме на цих проблемах зумовлена різючими змінами, які відбулися в національному складі франкомовних країн і їх культур.

Завоювання незалежності колишніми французькими колоніями і створення франкофонного простору змінили наше уявлення про французьку мову в цілому. Раніше це була мова Французької республіки і людей, що народилися і довго проживають в межах метрополії. Природно, існувала загальна мовна норма, провідником якої були численні столичні книжкові видання (словники і граматики). Якщо пильно вдивитися в слова français або langue française, то ми побачимо, що в значенні даних лексичних одиниць з'єднані два компоненти – «що відноситься до Франції» і «загальний для всіх франкофонів». У другому випадку йдеться, звичайно, про мову, яка виступає консолідуючою силою, яку використовує суспільство. М. О. Марусенко зауважує, що «велика мовна варіантність всередині франкофонії викликала появу нової мовної реальності, яка супроводжувалася деякими хворобливими відчуттями. Ці відчуття відбувалися через те, що після Французької

революції 1789 р. сама ідея варіантності була неприйнятна для французької ідеології, що зробило з французької мови один з найпотужніших засобів забезпечення національної єдності Франції, тому що єдина паризька норма була нав'язана всім жителям країни.

Політична централізація у Франції супроводжувалася такою ж суворою лінгвістичною централізацією, чого не спостерігалось в сусідніх європейських країнах, таких як Німеччина або Італія, в яких нормативні варіанти мови завжди входили в мовні звички громадян. У цих країнах виникло усвідомлення того, що в одній спільноті можуть існувати різні мовні варіанти [1]. Дійсно, сьогодні кожен з нас розуміє, що поширення французької мови логічно призвело до виникнення безлічі її варіантів залежно від країни (географічна варіантність), від соціальних верств (соціокультурна варіантність) і епохи (часова варіантність). Концепція французької мови, як мови виключно Франції, була змінена.

З появою нової варіативної концепції мови відбулося переосмислення поняття «французька мова». Відтоді воно перестало зв'язуватися тільки з французьким (паризьким) варіантом і увібрало в себе безліч узусів цієї мови в усіх регіонах поширення. Так з'явився термін «територіальний варіант французької мови». Усвідомлення того, що французька мова може бути різною у різних куточках земної кулі, спонукало дослідників відмовитися від ідеї використання всіма франкофонами одного стандарту мови. Французька мова змушена була пристосовуватися до умов, відмінних від «паризьких». Франкофони самі виробили для себе теорію і стратегію мовної варіативності, яка будується навколо визнання існування загального мовного ядра, що складається з повністю або частково франкомовних країн. Сьогодні робиться акцент на тому, що франкофонів об'єднує в мовному відношенні синтаксис, морфологія і т. д. і допускається варіативність лексики. Власне тому сучасна концепція французької мови передбачає існування декількох легітимних норм і, як наслідок, мовної варіативності і комунікативної стратегії, нейтралізує самі варіанти залежно від комунікативної ситуації [2].

Таким чином, сьогодні в світі існує не одна французька мова, а сукупність безлічі її варіантів (територіальних). Більш ніж природно здається неможливість використання всіма франкофонами лексики одного центрального варіанту французької мови. У найширшому сенсі мова є якимось абстрактним виміром, в якому кожен її носій, незалежно від того, чи є він французом, бельгійцем, канадійцем, африканцем і т. д., використовує, з одного боку, загальні правила, структурні елементи «паризького» варіанту, але з іншого – неминує вкраплює в нього характерні місцеві слова, звороти. Більше того, утворюється акцент, що

відрізняє один варіант мови від іншого. З-поміж територіальних варіантів французької мови розрізняють наступні.

1. Зразкова французька – «*le français de référence*», тобто словникова французька. В наш час необхідно розрізнити словникову французьку від власне французької мови Франції. Багато схильні об'єднувати ці поняття, хоча за своєю характеристикою вони не збігаються. Неможливо пізнати досконало або повністю французьку мову, тому що ніде не зафіксовані всі слова, значення, вирази, форми і т. д., які використовуються усіма франкофонами і належать до цієї мови. Проте, можна отримати загальне уявлення про неї, проаналізувавши численні художні книги, словники, граматики сучасної французької мови. Зразкова французька – це мова, що виключає слова, значення і форми слів, які мають ареальне вживання. Вона використовується для порівняння і не може виступати нормою французької мови.

2. Загальна французька – «*le français commun*», тобто мова, якою можуть говорити франкофони усього світу і яку вони розуміють без проблем. Цей варіант є сукупністю мовних одиниць, загальних для всіх носіїв французької мови. В цьому випадку не враховується мовна варіативність французької мови в усіх її формах. У будь-якій ситуації франкофони можуть зрозуміти один одного, оскільки у них для цього є загальне мовне ядро. Встановити ємність цього ядра поки не вдалося нікому з дослідників, тому що ще не всі варіанти французької мови достатньо описані. Дуже важко визначити точний склад загального французького варіанту. Не мають рації ті, хто вважає, що ядро французької мови можна обмежити лише лексикою, яка входить в «базовий словник». Поки не існує чіткого визначення лексичного мінімуму. Його кордони не піддаються збереженню через перманентні зміни мови та її структурних елементів.

3. Національні варіанти французької мови – «*les français nationaux*», тобто варіанти, поширені на великих географічних територіях. В першу чергу, сюди входять регіони, в яких французька є рідною для більшості населення: Європа, Африка, Північна Америка. В Європі існує французька мова Франції, бельгійська французька, швейцарська французька і люксембурзька французька. У Північній Америці розрізняють два основні варіанти: акадійська французька (що включає луїзіанську французьку) і квебекська французька (що включає франкоонтарійську і франкоманітобську). В Африці виділяються конголезький, гвінейський, камерунський, габонський, сенегальський та інші варіанти французької мови. Загалом їх виділення відбувається на основі державної складової. За старою концепцією, що ґрунтується на моделі централізації, бельгійський, швейцарський, квебекський та інші

варіанти французької (в тому числі територіальні варіанти французької мови Африки) розглядалися як регіональні варіанти, в той час як їх потрібно розглядати як національні варіанти, які, в свою чергу, мають регіональні варіанти. Так, африканська французька мова представляє спільноту, що використовує узус на території африканських країн, який з'явився завдяки дії різних факторів (географічних, часових, соціальних). Подібна ситуація характерна і для Північної Америки, зокрема, коли йдеться про квебекський варіант французької мови.

4. Регіональні варіанти французької мови – «les français régionaux», тобто узус, що вживаються франкомовними спільнотами, чітко обмежений географічно (наприклад, Париж, Тулуза). Регіональні варіанти існують у всіх національних варіантах французької мови. Вони відображають мовні особливості окремих регіонів, тому регіоналізми існують як у Франції, так і в Конго, Канаді і т. д. Спілкування з носіями французької мови, які проживають в різних регіонах, показує, що французька мова, якою розмовляють на території Африки, Європи та Північної Америки, відрізняється від французької мови метрополії. Головними причинами диференціації є такі: а) французька мова знаходиться в контакті з субстратами або адстратами, які впливають на неї через фонетичну, лексичну, морфосинтаксичну, прагматичну інтерференцію; б) мовні потреби франкофонів варіюються в залежності від реалій їх проживання, і кожне мовне співтовариство створює для себе певні мовні засоби, яких немає в стандартному варіанті французької мови; в) створення нових слів, тобто неологізмів, служить головним джерелом мовної диференціації, наприклад, *une essencerie* (*une station d'essence*) в Сенегалі, *un couche-tard* (*un magasin de produits de consommation courante, ouvert sur d'autres plages horaires que les magasins ordinaires*) в Квебеку, *un pendulaire* (*personne qui travaille dans une autre ville que celle où elle réside et qui fait la navette chaque jour entre les deux*) в Швейцарії або *un navetteur* (*personne qui se déplace quotidiennement par un moyen de transport en commun entre son domicile et son lieu de travail*) в Бельгії [3].

Сучасні дослідники французької мови звертають увагу на конкретні причини формування і функціонування мовних особливостей варіантів французької мови. Причиною диференціації французької мови може бути, як нездатність мовців дотримуватися вимог норми через тиск іншої мови, так і необхідність [3].

Список використаних джерел:

1. Марусенко М. А. Франкофония Северной Америки. Т. 1. СПб.: Изд-во С.-Петербург. ун-та, 2007.

2. Cajolet-Laganière H., Martel P. La norme du français québécois. URL: www.ens.uqac.ca/~flabell/socio/normecaio.htm

3. Bavoux Cl. Français régionaux et insécurité linguistique. Paris, 2006. P. 93-102.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-279-4-21>

Матковська М. В.

старший викладач кафедри англійської мови,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ТЕХНІКА МАНЕВРУВАННЯ ЯК ХАРАКТЕРНА РИСА АНГЛОМОВНОЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Стратегія маневрування є характерною рисою емотивної англомовної комунікації. Емотивність розглядається як свідомо контрольована демонстрація емоційного ставлення [1, с. 94]. Для носіїв британської та американської культур не характерно вдаватися до емоцій – згідно з «неписаними правилами» варто приховувати власні почуття, переключаючи увагу на почуття інших. Емоційна стриманість британців, як відомо, корениться в традиціях протестантського виховання, які приписують утримуватися від відкритого прояву емоцій практично у всіх життєвих ситуаціях (за виключенням хіба що похоронів). У носіїв британської культури емоційна поведінка пов'язується, перш за все, з нераціональністю й суб'єктивністю [1, с. 92].

Цікаво, що несхвальне ставлення до відкритого прояву емоцій простежується і на мовному рівні. Наприклад, такі прикметники, як *emotional, demonstrative, excitable* мають негативний відтінок значення, а більшість англійських дієслів емоцій – дієслова стану, а не дії. Практика спілкування показує, що справжня емоційність являє собою загрозу гладкому перебігу розмови і безконфліктній атмосфері, збереження якої є основною метою при стратегічному вираженні емоцій. На мовному рівні це відображається у використанні двох стратегічних прийомів *understatement* і *overstatement*, покликаних сприяти словесному зменшенню або перебільшенню значущості того, що відбувається. Подвійність комунікативної поведінки британців, що виникає при цьому, з характерною для них внутрішньою віддаленістю при зовнішній демонстрації емоцій, лише на перший погляд містить в собі суперечність. Насправді, і *understatement*, і *overstatement* базуються на